

Taxoni noi pentru Dél-Tiszántúl, îndeosebi din familia *Poaceae*

Penksza Károly

Abstract

New taxa of Körös-Maros National Park (Hungary) and Transylvania (Romania). This paper presents new taxonomical and floristical data from the area of Körös-Maros National Park (SE-Hungary) and Transylvania (W-Romania): *Poa humilis* and *Festuca javorkae* as new species of Körös-Maros region, *Bromus racemosus* found near Gyula town as a rediscovered plant in Hungary and *Poa humilis* and *Festuca javorkae* as new members of Romanian flora are reported. The first occurrences of *Polygonum arenastrum* and *xFestulolium loliaceum* in Hungary are also presented.

Keywords: *Poa humilis*, *Festuca javorkae*, *Bromus racemosus*, *Polygonum arenastrum*, *Festulolium x loliaceum*, Körös-Maros National Park, Transylvania

Introducere

Pe teritoriul administrat de către Körös-Maros Nemzeti Park de mai mulți ani se desfășoară o remarcabilă activitate de investigare floristică și de cenologie, în cursul căreia pe lângă listele de specii amănunțite, informațiile relativ vegetația zonei s-a îmbogățit cu date noi și interesante. Dar în lucrarea de față sunt prezentate datele noi referitoare îndeosebi asupra membrii familiei *Poaceae*, identificate în anul 1999, care sunt deosebit pe importante pentru teritoriul KMNP, resp. teritoriile formând unitate geomorfologică cu Parcul Național, dincolo de frontieră. Dintre plantele enumerate, apar și specii “redescoperite” pentru țară, iar pentru flora Transilvaniei sunt specii noi.

Material și metode

Pentru clarificarea nomenclaturii speciilor, am avut în vedere literatura internațională (Wisskirchen și Haupler 1998, Stace 1999). Ca termen de comparație, s-au cercetat colecțiile herbarelor din țară (TTM Növénytár și SZIE MKK Növénytani és Növényélettani Tanszék Herbárium) și din străinătate, în cazul speciilor *Festuca javorkae* și *Poa humilis* din cele din Bratislava, München și Cluj, iar pentru cercetarea speciei *Bromus brachystachys* cel din Stuttgart.

Rezultate

Bromus racemosus L.

Determinatorul lui Simon (1992) nu conține aceasta specie. În omiterea ei a jucat rol important faptul că și în operele floristice anterioare (Jávorka és Soó 1951, Soó és Kárpáti 1968) planta este menționată astfel încât datele ei se referă mai degrabă la taxonul *Bromus mollis* var. *leptostachys* Pers. și nu asupra speciei *Bromus racemosum*.

În diagnosticarea speciei *Bromus mollis*, Persoon (1805) descrie ca o categoria subspecifică și taxonul *leptostachys*. Descrierea este aproximativă, se referă numai asupra faptului că paniculul este aproape glabru. Parametrii de mărime a inflorescenței nu le descrie, se poate deduce că nu se referă asupra unei plante cu spiculeț indument numai din faptul că se întreabă, oare nu se include în acest taxon și *Bromus pratensis* cu panicul glabru ?

Cercetând materialul herbarului lui Persoon, Steudel (1855) descrie ca specie nouă taxonul *Bromus mollis* var. *leptostachys* sub denumirea de *Bromus leptostachys*. În schimb, în literatura germană (Wisskirchen și Haupler 1998) se consideră valabilă nu denumirea de specie dată de Steudel, ci descrierea anterioară și denumirea speciei *Bromus brachystachys* dată de Hornung (1833), deși această diagnoză nu a apărut pe baza materialului din herbarul lui Persoon. În orice caz, descrierea taxonului *Bromus mollis* var. *leptostachys* drept specie nouă este valabilă. Pe baza acesteia și a descrierii originale, întrebuițarea *Bromus racemosus* *Bromus mollis* var. *leptostachys* drept taxon, este incorect, ceea ce este dovedit univoc de către diferențele morfologice. Datele prezente în descrierea lui Steudel (1855) relativ spiculețul prezintă niște diferențe, pe baza cărora în nici un caz cei doi taxoni nu se poate considera drept unul singur. Există o abatere semnificativă în dimensiunile paleelor exterioare, cei de la *Bromus racemosus* are palee de 8-11 mm lungime, până când la *Bromus brachystachys* (*Bromus leptostachys*, *Bromus mollis* var. *leptostachys*) paleele exterioare au numai 4-5 mm. În afară de aceasta, sunt diferențe semnificative și în dimensiunile paleelor și în numărul de flori (5-6, resp. mai multe de 10).

În colecția herbarelor din Ungaria și din Cluj, colile consacrate drept taxonul *Bromus mollis* var. *leptostachys*, fără excepție se referă la specia *Bromus racemosus*. De pe teritoriul Parcului Național și datele lui Borbás (1880) din Orosháza, preluate de către Soó și Máthé (1938) și a descris drept taxonul *Bromus mollis* var. *leptostachys*, de asemenea se referă asupra speciei *Bromus racemosus*. Pe baza colilor din herbarele din Ungaria și din Cluj, specia *Bromus brachystachys* (*Bromus leptostachys*, *Bromus mollis* var. *leptostachys*) nu are date din Ungaria și Transilvania.

Erorile de determinare izvoresc probabil din faptul că, numai acele specimene au fost considerate drept specie *Bromus racemosus*, la care lungimea paleelor interne s-a potrivit perfect cu paleelor externe. În schimb, în funcție de gradul de dezvoltare a plantei, lungimea paleelor interne și lungimea paleelor externe nu este totdeauna identică, la specimene mai tinere, imature, palea internă poate să fie mai scurtă cu câteva zecimi de mm sau chiar cu jumătate mm decât paleea externă.

Pentru flora Ungariei o apariție "redescoperită": Gyula (la sud de oraș, la bifurcația drumului spre Elek către Kétegyháza, pe pășunea sărăturată).

Festuca javorkae Májovský

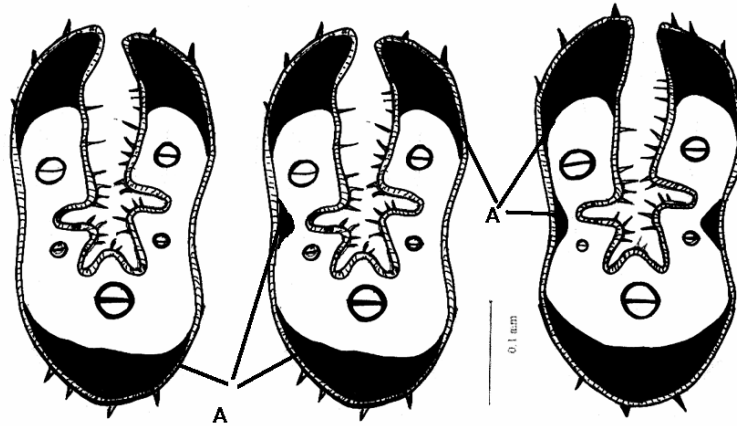
Descrierea din Ungaria a speciei *Festuca javorkae* de către Májovský (1962) a fost dovedită de către Penksza (1998) și Penksza et al. (1999). Specia apare nu numai pe nisipurile dintre Dunărea și Tisa (Penksza 1999), dar și dincolo de Tisa și în mai multe zone din Transilvania (ceea ce este întărit prin datele herbarului din Cluj).

Pentru determinarea exactă a speciei, este indispensabilă cercetarea histologică a frunzelor radicale (Penksza 1999). În secțiunea frunzelor radicale este caracteristică dispunerea sclerenchimului în legături de (3)-4 și 5 (figura 1.). Specia a fost cuprinsă de către Penksza (2000b) și în cheia de determinare din Ungaria.

Apariția (KMNP): Vésztő-Mágor, Szeghalom.

Apariția în Transilvania: Salonta

Figura 1. Dispunerea legăturilor de sclerenchim (A) în secțiunea frunzelor radicale la *Festuca javorkae*

Poa humilis Ehrh. ex Hoffm.

În literatura din Ungaria, specia *Poa humilis* Ehrh. Ex Hoffm. prima descriere este dată de către Soó (1973) sub denumirea de *Poa subcoerulea* Sm. În schimb, conform nomenclaturii în vigoare (Wisskirchen és Haeupler 1998, Stace 1999) denumirea valabilă a speciei este *Poa humilis* Ehrh. Ex Hoffm. În ambele descrieri, auricula capătă un rol important, având muchia și suprafața externă des îndesată, cu muchie ciliată. Acest criteriu apare și în operele lui Soó (1973) și Simon (1992), dar în mod eronat, la descrierea ligulei. Probabil aplicarea al acestui criteriu de determinare ușor utilizabil au generat faptul că despre răspândirea speciei în țară dispunem de puține informații. Simon (1992) citează din țară numai din Bükk, fără indicarea exactă al locului și a stațiunii. Despre noi semnalări din țară, Penksza și Böcker (1999) publică date, îndeosebi pe baza revizuirii colilor din herbarii. Relativ aceasta plantă, în herbare sau din literatură de pe teritoriul KMNP sau din Transilvania, nu sunt date. În acest sens, specia se cere considerată ca nouă pentru ambele regiuni, resp. pentru flora Transilvaniei (România) drept specie nouă.

Apariții (KMNP): Szarvas, Vésztő, Mártyély, Hódmezővásárhely, Kishomok, Szentés, Cserebökény, Ártánd.

Transilvania (România): Borș, Oradea, Salonta, la bifurcația drumului de la Adea, de la drumul nr. 49. spre vest.

Festulolium x loliaceum (Hudson) P. Fourn.

Soó (1973) menționează relativ acest gen și de speciile sale de origine hibridă, fără indicarea datelor de răspândire. Iar determinatoarele nici nu cuprind acest gen, deși în culturile agricole, resp. pârlaage și pajiști abandonate se pot întâlni în populații mari. Specia sus-menționată seamănă cu *Lolium*, în schimb prin numărul mai mare al florilor, prin ramificație diferențiată de multe ori chiar și pe aceeași plantă, este ușor identificabilă. Se deosebește de celelalte specii al genului prin paleele sale nearistate și auricule nude (Stace 1991).

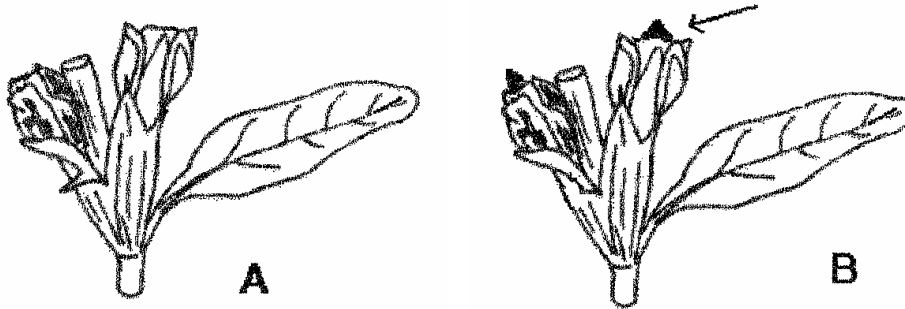
Apariții: Szarvas, Vésztő-Mágor, Szeghalom.

Polygonum arenastrum Boreau

Specia *Polygonum aviculare* a fost tratată de către Simon (1992) cu larghețe, se subîmparte în mai multe subspecii. Impărțirea în mai multe subspecii este într-adevăr valabilă, dar numai în cadrul lui *Polygonum aviculare* agg. Cele două specii bine distincte, resp. taxoni sunt *Polygonum aviculare* și *Polygonum arenastrum*, în cadrul cărora se poate separa mai multe subspecii (Wisskirchen és Haupler 1998). Separarea se face în primul rând pe baza relației lungimii tepalelor și a fructului. Fructele speciei *Polygonum aviculare* rămân ascunse și pe timpul maturizării (Figura 2 A), în schimb la specia *Polygonum arenastrum* răsar sesizabil de sub acoperirea tepalelor (Figura 2 B). Pe lângă aceasta la specia *Polygonum aviculare* marginea ochreei este mai divizată. Mai este important și forma fructului, ceea ce joacă un rol important la separarea diferitelor subspecii. Felföldy Lajos deja le-a separat pe cele două specii în TTM Növénytár. Printre speciile încadrate drept *Polygonum arenastrum*, unul provine și de pe teritoriul Parcului Național: a fost colectat de către Jávorka S. la 7 septembrie 1926, pe pășunea de la Kispéli (pe lângă Gyula), rev.: Felföldy 20.10.1998.

Apariția: Vésztő, Szeghalom, Hódmezővásárhely

Figura 2. Caracterele de determinare a speciilor *Polygonum aviculare* (A) și *Polygonum arenastrum* (B).

Mulțumiri

Pe lângă sprijinul burselor DAAD (Bonn) și Osteuropazentrum (Stuttgart-Hohenheim) mulțumim și pe această cale d.lui profesor Kohler. Totodată, mulțumim d.lui Dr. Tóth Sándor pentru ajutorul acordat în traducerea descrierilor originale.

Bibliografie

- Borbás, V. (1880): Békésvármegye a haza flórájában. - Békésmegyei Közlöny. VII. Békéscsaba, 157 pp.
- Hornung (1833): Bromus brachystachys; eine neue deutsche Pflanze. - Flora Allgemeine botanische Zeitung 2: 417-432.
- Jávorka, S.- Soó, R. (1951): A magyar növényvilág kézikönyve. I-II. - Akadémiai Kiadó, Budapest, 1120 pp.
- Májovszký, J. (1962): Adnotationes ad species gen. Festua florum Slovaciae additamentum I. - Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen. 7: 317-335.
- Penksza, K. (1998): Adatok Magyarország fűnemű növényeinek ismeretéhez. - Aktuális flóra- és vegetációkutatás Magyarországon, Országos Konferencia I., Felsőtárkány 1998. okt. 23-25.
- Penksza, K. (2000a): Újabb adatok Magyarország pázsitfű flórájának ismeretéhez. - Kitaibelia (megjelenés alatt)
- Penksza K. (2000b): Kiegészítések Magyarország edényes flórájának határozójához I. (A *Festuca javorkae* Májovszký és a *Festuca wagneri* Degen Thaisz et Flatt jellemzése, és a tölevelek morfológiája alapján készült szálaslevelű *Festuca* fajok (*Festuca ovina* csoport) határozókulcsa.) - Kitaibelia (megjelenés alatt)
- Penksza, K. – Böcker, R. (1999): Zur Verbreitung von *Poa humilis* Ehrh. ex Hoffm. in Ungarn. - Bot. Közlem. (in press)
- Penksza, K. – Engloner, A. – Bauer, L. – Gubcsó, G.- Szegedi, E. - Asztalos, J. – Szente, K. – Tuba, Z. (1999): *Festuca* fajok taxonómiai vizsgálata. - X. Magyar Növényanatómiai Konferencia, Debrecen, 1999. aug. 25-28.
- Persoon, C. M. (1805): Synopsis Plantarum seu Enchiridium Botanicum. I. - Tübingen, 546 pp.
- Simon, T. (1992): A magyarországi edényes flóra határozója. - Tankönyvkiadó, Budapest, 892 pp.
- Soó, R. 1973: A magyar flóra és vegetáció rendszertani - növényföldrajzi kézikönyve V. - Akadémiai Kiadó, Budapest, 723 pp.
- Soó, R. – Kárpáti, I. (1968): Növényhatározó II. - Tankönyvkiadó, Budapest, 846 pp.
- Soó, R. - Máthé, I (1938): A Tiszántúl flórája- Debrecen

- Stace, C. (1991): *New Flora of the British Isles*. – Cambridge University Press, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney, 1226 pp.
- Stace, C. (1999): *Field Flora of the British Isles*. – Cambridge University Press, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney, 736 pp.
- Steudel, E. G. (1855): *Synopsis Plantarum Graminearum*. – Stuttgartiae, J. B. Metzler, 474 pp.
- Wisskirchen, P. – Haeupler, H. (1998): *Standardliste der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands*. – Ulmer, Stuttgart, 765. pp.

Author address:

Penksza Károly
Szent István Egyetem,
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar,
Növénytani és Növényélettani Tanszék
H-2103 Gödöllő